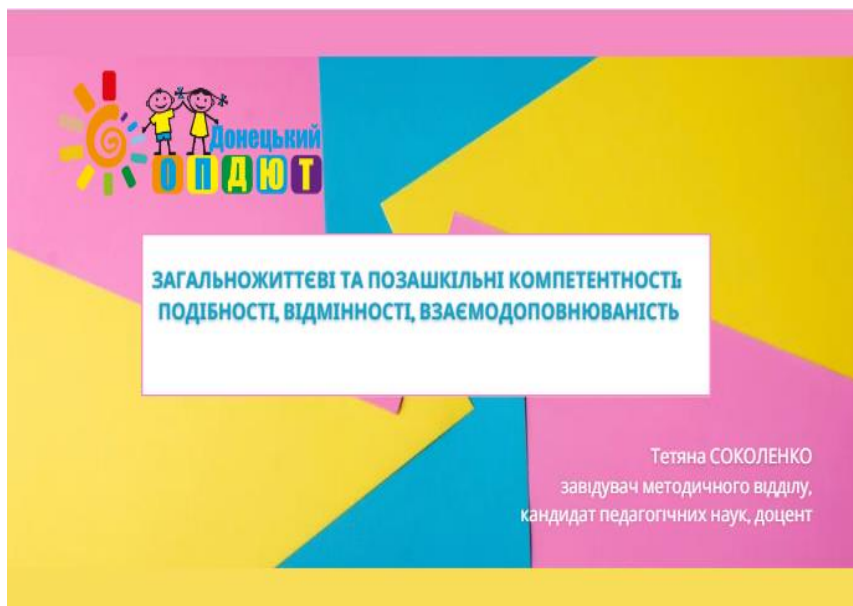

Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості

Слов'янськ 2025 р.

**Донецька обласна державна адміністрація
Департамент освіти і науки
Донецький обласний палац дитячої та юнацької творчості**

**ЗАГАЛЬНОЖИТТЄВІ ТА ПОЗАШКІЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ:
ПОДІБНОСТІ, ВІДМІННОСТІ, ВЗАЄМОДОПОВНЮВАНІСТЬ**

Слов'янськ 2025 р.

*Друкується за ухвалою науково-методичної ради
Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості
(протокол № 5 від 2.12.2025)*

Упорядник: Т. М. Соколенко – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач методичного відділу Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості

У методичному дайджесті **«Загальножиттєві та позашкільні компетентності: подібності, відмінності, взаємодоповнюваність»** висвітлено сутність і взаємозв'язок основних компетентностей особистості в контексті позашкільної освіти. Подано класифікацію ключових компетентностей, розкрито особливості їх формування у діяльності гуртків різного напрямку. Представлено практичні приклади, рекомендації та методичні орієнтири для педагогів і керівників гуртків закладів позашкільної освіти. Видання адресоване педагогічним працівникам, методистам і керівникам ЗПО.

Позашкільна освіта – невід’ємна складова системи безперервної освіти, яка має унікальні можливості для формування компетентностей, що виходять за межі базових життєвих навичок. Організація Об’єднаних Націй з питань освіти, науки і культури наголошує: *сучасна освіта має формувати не тільки знання, а й трансформативні компетентності – здатність створювати нову цінність, вирішувати дилеми й брати відповідальність*. Ці підходи можна і потрібно адаптувати під позашкільне середовище.

Компетентність – це здатність особи діяти на основі знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей та особистих якостей у різних життєвих ситуаціях.

Важливо відрізнити:

- **Знання** – інформація, яку дитина отримала.
- **Уміння** – здатність застосувати знання.
- **Навички** – автоматизовані дії, що виконуються без значних зусиль.

- **Компетентність** – цілісне поєднання знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для успішної діяльності.

The infographic features a central red box with white text on a colorful background of yellow, pink, and blue. To the left is a xylophone, and to the right is a set of colorful stacking blocks. The text in the red box is as follows:

ВАЖЛИВО ВІДРІЗНЯТИ:

- **Знання** – інформація, яку дитина отримала.
- **Уміння** – здатність застосувати знання.
- **Навички** – автоматизовані дії, що виконуються без значних зусиль.
- **Компетентність** – цілісне поєднання знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для успішної діяльності.

Позашкільна освіта в Україні – це частина системи освіти, яка спрямована на розвиток здібностей та обдарувань дітей та молоді у вільний час.

Позашкільна освіта як сукупність знань, умінь та навичок, які здобуваються у закладах позашкільної освіти у вільний від навчання час.

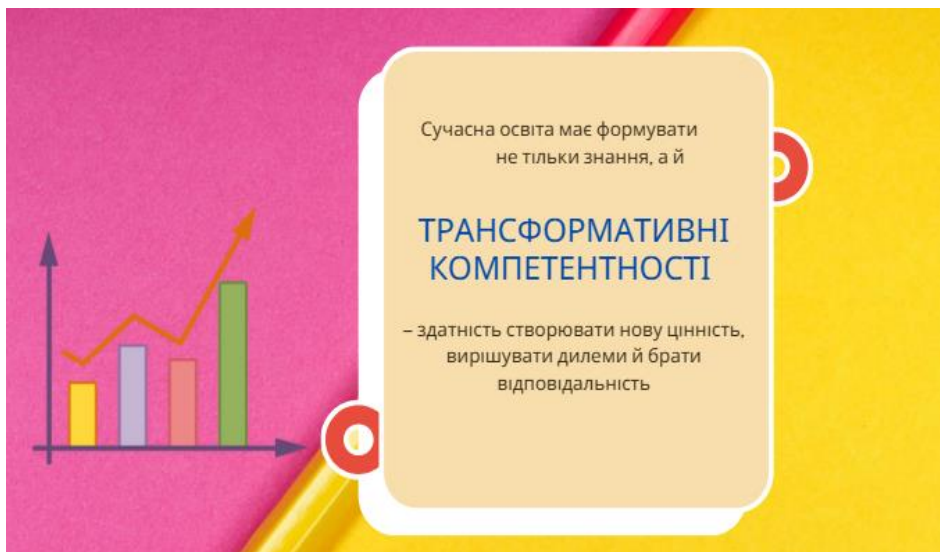
ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА –

сукупність знань, умінь та навичок, які здобуваються у закладах позашкільної освіти у вільний від навчання час.

Сучасна освіта має формувати не тільки знання, а й **трансформативні компетентності** – здатність створювати нову цінність, вирішувати дилеми й брати відповідальність. Ці підходи можна і потрібно адаптувати під позашкільне середовище.

Актуальність впровадження компетентнісного підходу в позашкільній освіті визначена необхідністю формування компетентностей особистості, що забезпечують розвиток її творчих здібностей, навичок самовдосконалення та самореалізації.

Дискусії в межах проекту «Освітня політика та освіта «рівний – рівному»», започаткованого спільною ініціативою Міністерства освіти і науки України та Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй сприяли з'ясуванню **ключових компетентностей особистості**, а саме:

- *уміння вчитися* – індивідуальний досвід самостійного навчання;
- *загальнокультурна* – розвиток культури особистості;
- *громадянська* – орієнтування в проблемах сучасного суспільно-політичного життя, уміння приймати правильні рішення для розв'язання проблем з урахуванням інтересів інших людей;
- *підприємницька* – розроблення програми дій для задоволення власних економічних інтересів і потреб з урахуванням економічних, природних, інших ресурсів;
- *соціальна* – дотримання моделей толерантної поведінки, зважаючи на моральні норми;
- *здоров'язбережувальна* – збереження власного фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я.

Ключові компетентності
особистості:

- уміння вчитися
- загальнокультурна
- громадянська
- підприємницька
- соціальна
- здоров'язбережувальна

Вирізняють поняття «загальножиттєві компетентності дитини».

Загальножиттєві компетентності дитини – це компетентності, що формуються переважно у сім'ї та школі:

- **емоційно-ціннісна** – розуміння і регулювання власних емоцій.
- **соціальна** – взаємодія з іншими людьми;
- **комунікативна** – вміння висловлюватися і слухати;
- **когнітивна** – робота з інформацією, логічне мислення;
- **практично-побутова** – самообслуговування, організація часу;
- **фізична** – розвиток тіла, координації, витривалості.

ЗАГАЛЬНОЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ

– ЦЕ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ФОРМУЮТЬСЯ ПЕРЕВАЖНО У СІМ'І ТА ШКОЛІ:

1. Емоційно-ціннісна
2. Соціальна
3. Комунікативна
4. Когнітивна
5. Практично-побутова
6. Фізична

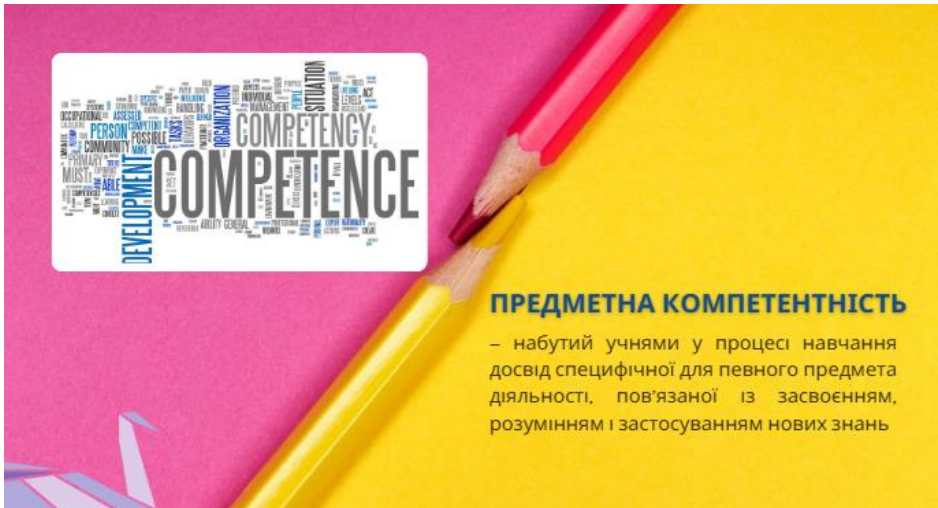
Їх ще називають **ключові компетентності** – знання уміння і навички у комплексі із сформованою життєвою позицією вихованця.

КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ –

– ЗНАННЯ, УМІННЯ
І НАВИЧКИ У КОМПЛЕКСІ ІЗ СФОРМОВАНОЮ
ЖИТТЄВОЮ ПОЗИЦІЄЮ ВИХОВАНЦЯ

Також вирізняють «предметні компетентності».

Предметна компетентність - набутий учнями у процесі навчання досвід *специфічної для певного предмета діяльності*, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань.

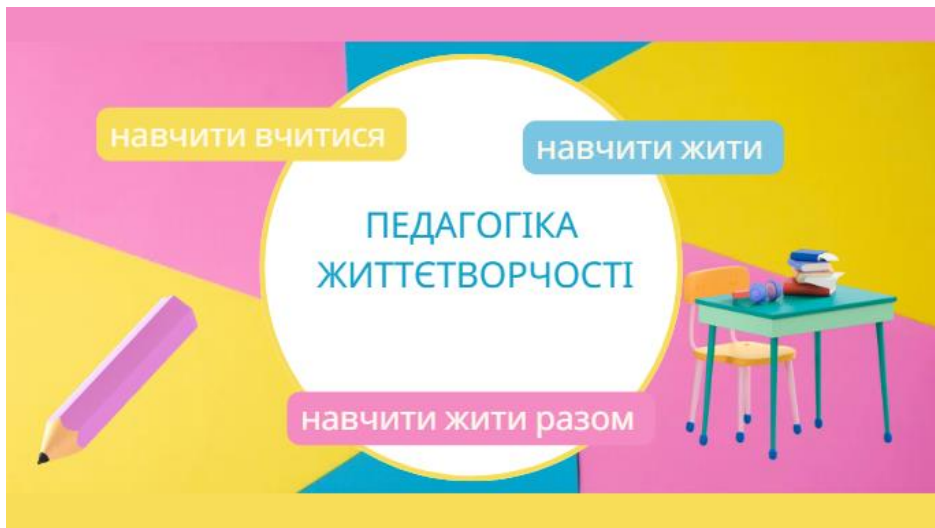

У позашкільній освіті ми працюємо з розширеною рамкою компетентностей, які не завжди формуються на шкільних уроках.

Позашкільна освіта – це середовище розвитку унікальних компетентностей, які дають дітям конкурентну перевагу в майбутньому. Педагог позашкільної освіти – наставник, який формує не лише знання, а й характер, цінності, креативність і лідерство.

На засадах *педагогіки життєтворчості*, спрямований на формування життєвої компетентності особистості, подолання розриву між освітою і життям.

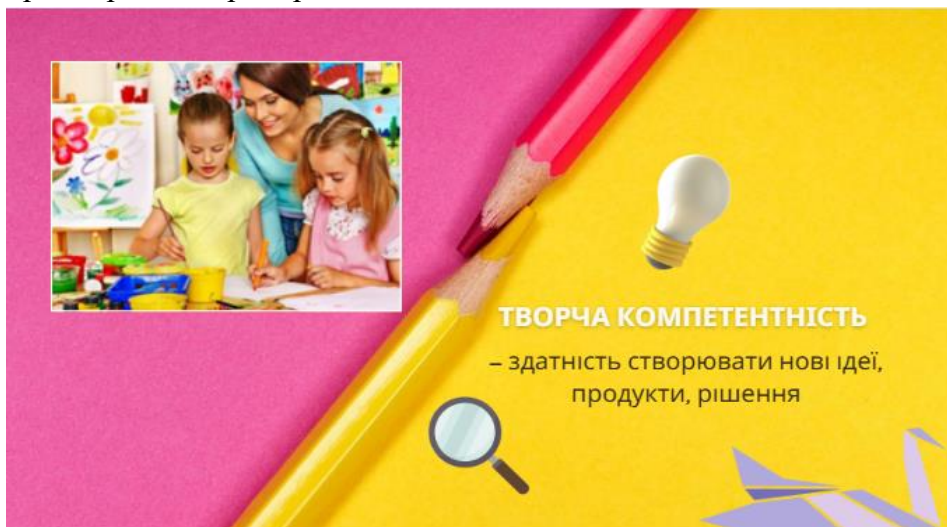
Навчити вчитися (культура оволодіння новими знаннями), **навчити жити** (культура побуту, здоровий спосіб життя), **навчити жити разом** (культура людських взаємостосунків), практична спрямованість навчання (використання набутих умінь і навичок у життєдіяльності) були і є актуальними завданнями діяльності педагогічних колективів ЗПО.

Творча компетентність – здатність створювати нові ідеї, продукти, рішення.

Формується через: театральні студії, гуртки малювання, музики, декоративно-ужиткового мистецтва, технічної творчості.

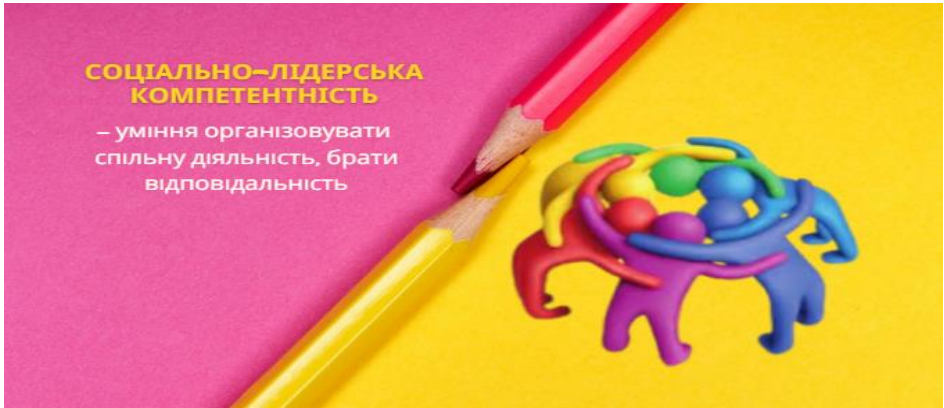
Приклад: дитина в гуртку робототехніки розробляє власний проєкт робота-прибиральника.

Соціально-лідерська компетентність – уміння організовувати спільну діяльність, брати відповідальність.

Формується через: молодіжне самоврядування, підготовку заходів, волонтерські ініціативи.

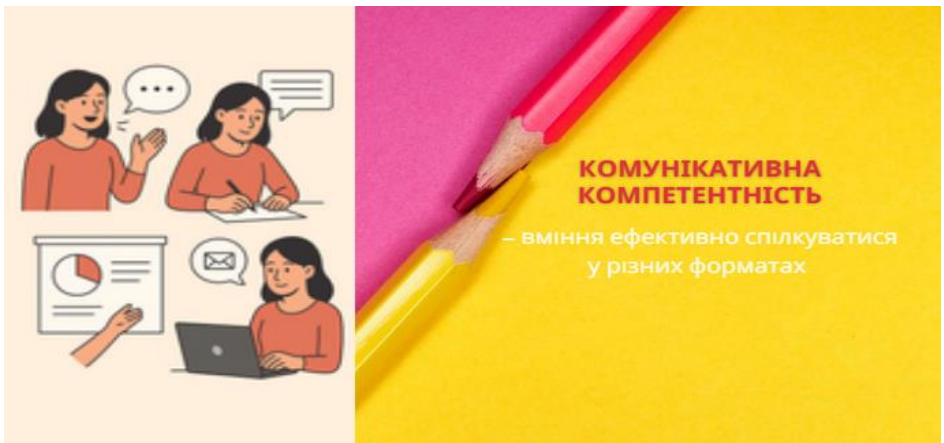
Приклад: особистість керує командою під час підготовки певного фестивалю.

Комунікативна компетентність – вміння ефективно спілкуватися у різних форматах (усно, письмово, візуально).

Формується через: дебатні клуби, журналістські студії, театральні гуртки.

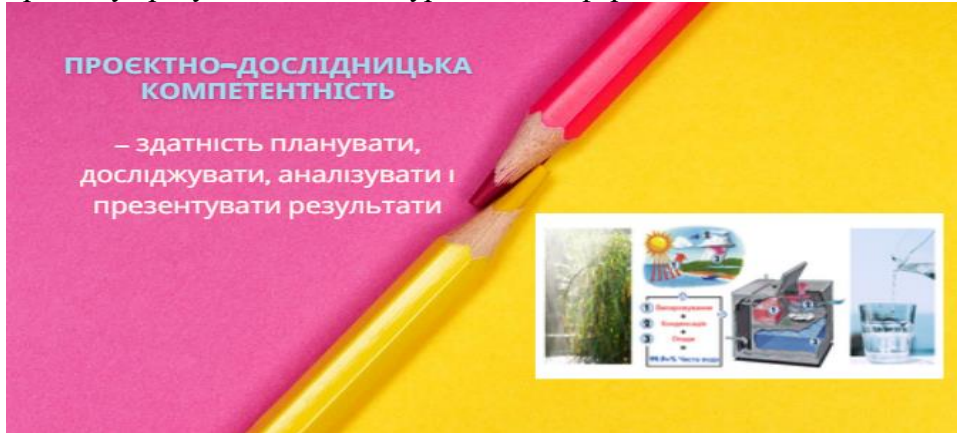
Приклад: створення та презентація позашкільної газети.

Проектно-дослідницька компетентність – здатність планувати, досліджувати, аналізувати і презентувати результати.

Формується через: наукові гуртки, STEM-програми, експериментальні лабораторії.

Приклад: дитина проводить дослід з очищення води та презентує результати на конкурсі або конференції.

ПРОЕКТНО-ДОСЛІДНИЦЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

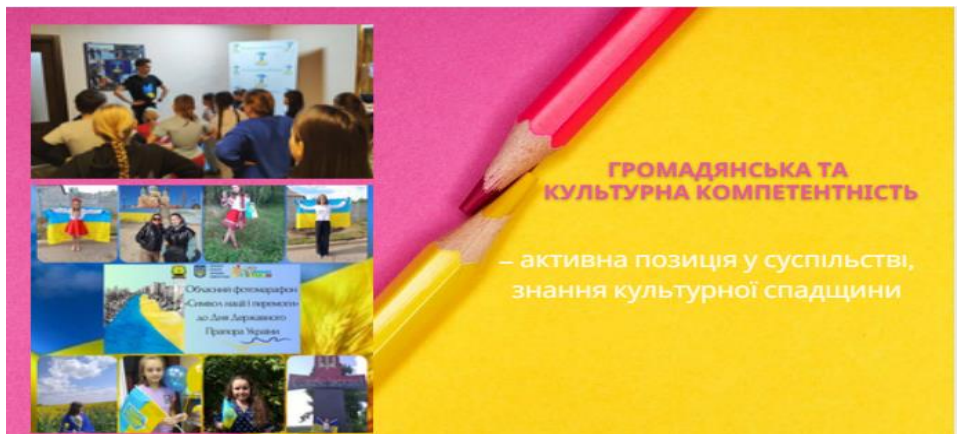
– здатність планувати, досліджувати, аналізувати і презентувати результати

Громадянська та культурна компетентність – активна позиція у суспільстві, знання культурної спадщини.

Формується через: участь у культурно-мистецьких акціях, екскурсіях, патріотичних проєктах.

Приклад: участь у відновленні пам'ятних місць громади.

ГРОМАДЯНСЬКА ТА КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ

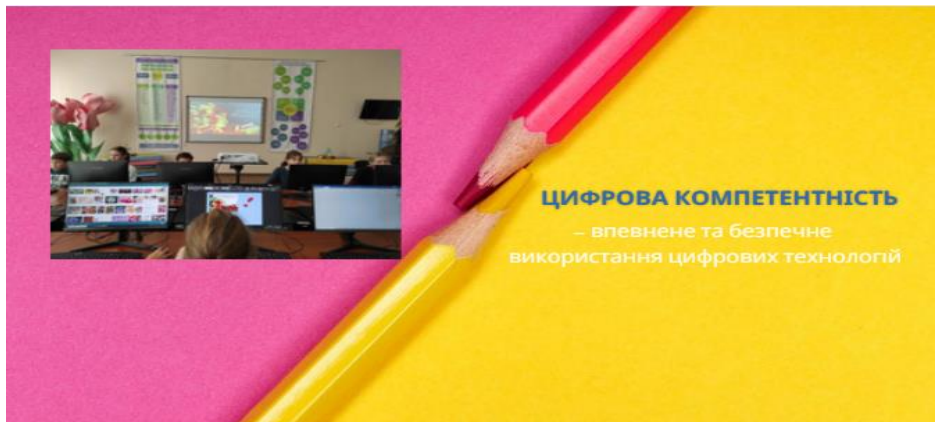
– активна позиція у суспільстві, знання культурної спадщини

Цифрова компетентність – впевнене та безпечне використання цифрових технологій.

Формується через: ІТ-гуртки, курси з медіаграмотності, програмування.

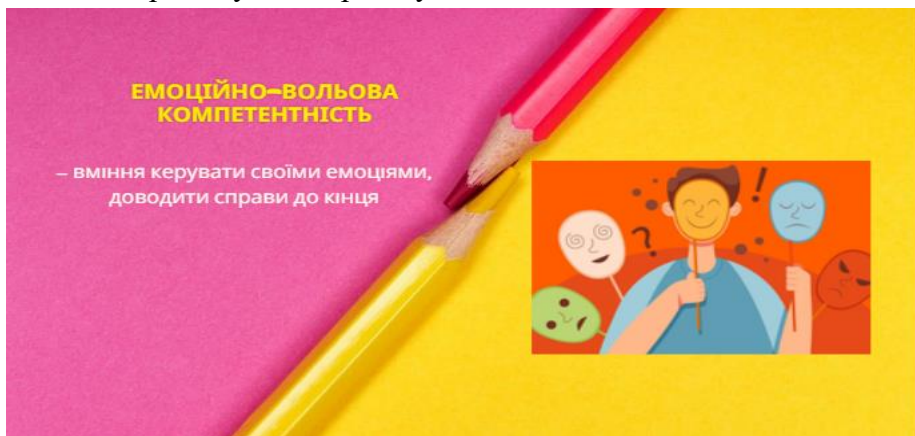
Приклад: створення власного сайту або мобільного застосунку.

Емоційно-вольова компетентність – вміння керувати своїми емоціями, доводити справи до кінця.

Формується через: спортивні секції, театральні гуртки, тренінги з особистісного розвитку.

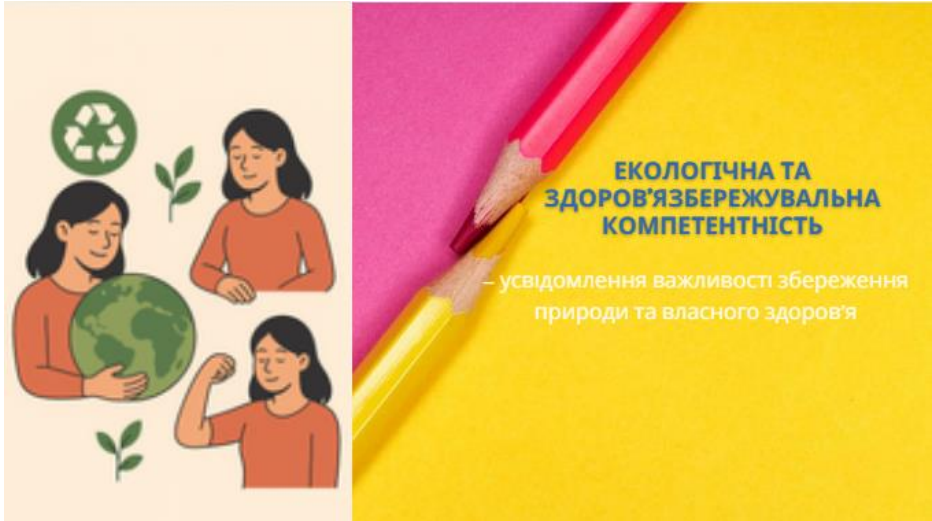
Приклад: дитина, яка готується до виступу, долає хвилювання і впевнено презентує свою роботу.

Екологічна та здоров'язберезувальна компетентність – усвідомлення важливості збереження природи та власного здоров'я.

Формується через: екоклуби, туристичні секції, походи, проекти з сортування сміття.

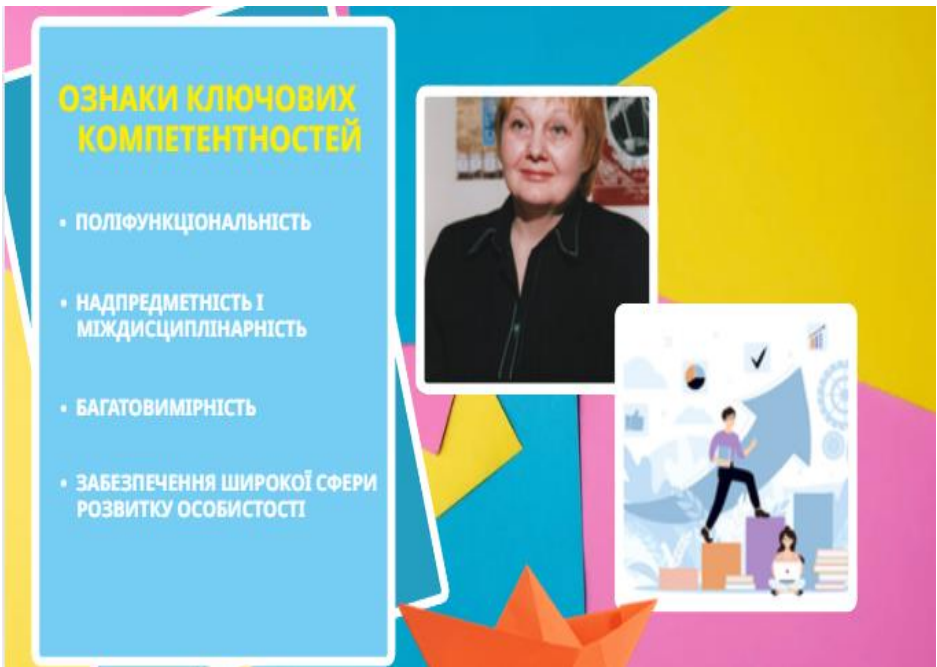
Приклад: організація акції з висаджування дерев.

КРИТЕРІЙ	ЗАГАЛЬНОЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ	КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
СФЕРА ФОРМУВАННЯ	Сім'я, школа, побут	Гуртки, студії, клуби, секції
МЕТА	Базова адаптація до життя	Розвиток талантів і спеціалізованих умінь
ХАРАКТЕР	Загальні, потрібні всім	Поглиблені, індивідуалізовані
РЕЗУЛЬТАТ	Соціалізація	Професійна орієнтація, лідерство, творчість

Крім зазначеного, на нашу думку, важливим для позашкільної педагогічної практики є визначення *ознак ключових компетентностей*, здійснене О. Пометун.

Серед них основними є **поліфункціональність** (можливість розв'язувати різноманітні проблеми особистого й суспільного життя), **надпредметність і міждисциплінарність** (уміння застосовувати знання з навчальних предметів у різних сферах життєдіяльності), **багатовимірність** (знання, розумові процеси, інтелектуальні, навчальні та практичні вміння, творчі здібності, стратегії, технології, процедури, емоції тощо), **забезпечення широкої сфери розвитку особистості** (логічне, творче та критичне мислення, самопізнання, самовизначення, самооцінка, самовиховання тощо).

Позашкільна освіта – це середовище розвитку унікальних компетентностей, які дають дітям конкурентну перевагу в майбутньому.

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

– це середовище розвитку унікальних компетентностей, які дають дітям конкурентну перевагу в майбутньому

Педагог позашкільної освіти – наставник, який формує не лише знання, а й характер, цінності, креативність і лідерство.

